

werd; de grootste vereniging van protestantse onderwijzers en onderwijzeressen ging daar echter niet in op en het plan voor de benoeming van een 'nationale jeugdleider' waar van Poelje in juli van gerept had¹, verdween onder tafel.

Er waren twee, politiek minder gevoelige gebieden waarop van Poelje wèl iets wist te bereiken: de sport en de kunsten, op beide terreinen niet zonder nadelige effecten.

Alle voetballbonden bracht hij samen in een Nederlandse Voetbalbond, waarbij overigens de katholieken de diocesane bonden (voor het 'lagere' voetbal) buiten de samenwerking hielden. Aan de fusie van de gymnastiekverbonden weigerde het protestantse verbond (dat vijftienduizend leden telde) mede te werken. Bij de wandelsportbonden lukte de fusie wèl – met als gevolg dat ook voor een NSB-organisatie, eertijds de gecamoufleerde voortzetting van de WA, plaats moest worden ingeruimd in het bestuur. Ter bevordering van al dat eenheidsstreven werd in de herfst de in voetbalkringen zeer bekende K. J. J. Lotsy als adviseur aan het departement verbonden; 'tal van fusies' (wij zullen ze maar niet alle noemen) kwamen, aldus Lotsy, 'op de meest plezierige wijze tot stand'²; daarbij werd overigens zijnerzijds in oktober '40 meegedeeld, 'dat in een te vormen bestuur geen Joden mogen zitten'³ – en in februari '41 kreeg Lotsy bij zijn dirigerende arbeid onverhoeds twee NSB'ers naast zich! Ruim een half jaar later trok hij zich terug.

Bevreesd dat de Duitsers nagenoeg onmiddellijk onder hún leiding een imitatie van de *Kulturkammer* zouden gaan oprichten, nam van Poelje al in mei maatregelen om alle kunstenaars in een eigen organisatie samen te brengen. Dit werd de Nederlandse Organisatie van Kunstenaars, die onder voorzitterschap kwam te staan van de secretaris van het hoofdbestuur der PTT, mr. J. F. van Royen, een in kunstenaarskringen bekende en geachte figuur, zelf amateur-drukker van bibliofiele uitgaven; vijftig organisaties met bijna zeventuizend leden sloten zich bij de Nok aan. Het was echter zowel van Poelje als van Royen onbekend dat de eigenlijke initiatiefnemer, de architect Hein von Essen (die tweede voorzitter werd), de gehele opzet tevoren met de Duitsers besproken had. Dat von Essen pro-Duits was, bleek spoedig: in augustus verscheen van zijn hand een brochure (*Eenheid der Nederlandse kunstenaars eis tot behoud der Nederlandse cultuur*) die de

¹ Csg: Notulen, 24 juli 1940. ² Brief, 13 nov. 1946, van K. J. J. Lotsy aan de PRA-Groningen (Doc I-587, a-6). ³ Brief, 25 okt. 1940, van J. J. Adriaanse aan zijn medebestuurders van het Nederlands Christelijk Gymnastiek-Verbond (Doc II-480 A, a-1).